

Creating textbooks and study guides that include linguistic and cultural components for foreign students

Jabbarova Yulduz Xujamuradovna
yulduzhan1806@gmail.com

English teacher
Tashkent branch of Samarkand State
University of Veterinary Medicine, Animal
Husbandry and Biotechnology

Annotation: This article is devoted to the study of the theoretical and practical foundations of creating study guides that combine linguistic and cultural components specially developed for foreign students. It analyzes the relevance of the formation of linguistic and cultural competence in the process of language learning, the methods of determining the linguistic and cultural needs of students, as well as the stages of development of such educational materials. The article provides recommendations on the use of topics and tasks that represent the interdependence between national and international cultures in the content of the textbook. It is also noted that textbooks should be created taking into account the diversity of linguistic styles and should be rich in cultural components. While the linguistic component covers the phonetic, lexical and grammatical features of the language, the cultural component reveals the role of national traditions, values and communicative habits in the educational process. The article discusses the principles of developing educational materials based on intercultural dialogue, their effectiveness and importance in developing students' linguocultural competence. This article may be useful for language teachers, methodologists and researchers in the field of linguistic didactics.

Key words: linguistic component, cultural component, foreign language teaching, linguistic and cultural competence, textbook creation.

Создание учебников и учебных пособий для иностранных студентов, включая лингвокультурный компонент

Жаббарова Юлдуз Хужамурадовна
yulduzhan1806@gmail.com

учительница английского языка
Ташкентский филиал Самаркандского
государственного университета
ветеринарной медицины, животноводства и
биотехнологий

Аннотация: Данная статья посвящена изучению теоретических и практических основ создания учебных пособий, сочетающих в себе лингвокультурологический компонент, специально разработанных для иностранных студентов. Анализируется актуальность формирования лингвокультурной компетенции в процессе изучения языка, методы определения лингвокультурных потребностей учащихся, а также этапы разработки таких учебных материалов. В статье даны рекомендации по использованию в содержании учебника тем и заданий, отражающих взаимозависимость национальной и интернациональной культур. Также отмечается, что учебники должны создаваться с учетом разнообразия языковых стилей и быть насыщенными культурными компонентами. Лингвистический компонент охватывает фонетические, лексические и грамматические особенности языка, а культурологический компонент раскрывает роль национальных традиций, ценностей и

коммуникативных привычек в образовательном процессе. В статье освещены принципы разработки учебных материалов на основе межкультурной коммуникации, их эффективность и значение в развитии лингвокультурной компетентности студентов. Данная статья может быть полезна преподавателям языка, методистам и исследователям в области языковой дидактики.

Ключевые слова: языковой компонент, культурный компонент, обучение иностранному языку, лингвокультурная компетенция, создание учебников.

Chet ellik talabalar uchun lingvistik va madaniy komponentlarni o'z ichiga olgan darsliklar va o'quv qo'llanmalarini yaratish

Jabbarova Yulduz Xujamuradovna
yulduzhan1806@gmail.com

Ingliz tili fani o'qituvchisi
Samarqand davlat veterinariya
meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universitetining Toshkent
filiali

Annotatsiya: Mazkur maqola chet ellik talabalar uchun maxsus ishlab chiqilgan lingvistik va madaniy komponentlarni birlashtiruvchi o'quv qo'llanmalari yaratishning nazariy va amaliy asoslarini o'rganishga bag'ishlangan. Unda til o'rganish jarayonida lingvomadaniy kompetentsiyani shakllantirishning dolzarbligi, o'quvchilarning lingvistik va madaniy ehtiyojlarini aniqlash metodlari, shuningdek, bunday o'quv materiallarni ishlab chiqish bosqichlari tahlil qilinadi. Maqolada darslik mazmunida milliy va xalqaro madaniyatlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ifodalovchi mavzular va topshiriqlarni qo'llash bo'yicha tavsiyalar berilgan. Shuningdek, darsliklar lingvistik usublarning xilma-xilligini hisobga olib tuzilishi va ularning madaniy tarkibiy qismlarga boy bo'lishi lozimligi qayd etiladi.

Lingvistik komponent tilning fonetik, leksik va grammatik xususiyatlarini qamrab olgan bo'lsa, madaniy komponent milliy urf-odatlar, qadriyatlar va kommunikativ odatlarning ta'lim jarayonidagi rolini ochib beradi. Maqolada madaniyatlararo muloqotga asoslangan o'quv materiallarini ishlab chiqish tamoyillari, ularning samaradorligi va talabalarning lingvomadaniy kompetentsiyasini rivojlantirishdagi ahamiyati yoritiladi. Ushbu maqola til o'qituvchilari, metodistlar va lingvodidaktika sohasidagi tadqiqotchilar uchun foydali bo'lishi mumkin.

Kalit so'zlar: lingvistik komponent, madaniy komponent, chet tillarni o'qitish, lingvomadaniy kompetentsiya, darslik yaratish.

Xorijiy talabalar uchun zarur bo'lgan asosiy til ko'nikmalarini aniqlash samarali darslik va qo'llanmalarni yaratishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu asosiy ko'nikmalar ko'pincha tilni har tomonlama o'rganish uchun muhim bo'lgan grammatika, lug'at, talaffuz va madaniy nuanslarni o'z ichiga oladi (Kazim Shan, 2020). Ushbu elementlarni tushunish o'qituvchilarga o'z o'qitish usullarini turli tillardan kelib chiqqan chet ellik talabalarning o'ziga xos ehtiyojlarini qondirish uchun moslashtirishga imkon beradi. Ushbu asosiy ko'nikmalarga e'tibor qaratish orqali o'qituvchilar o'quvchilarning yangi tilda samarali muloqot qilishlari uchun poydevor yaratishi mumkin. Bundan tashqari, tilni o'rganishda madaniy kontekstning ahamiyatini anglash o'quvchilarga nafaqat tilni, balki u bilan bog'liq ijtimoiy me'yorlar va qadriyatlarni ham tushunishga yordam beradi. Ushbu yondashuv talabalarni real dunyo o'zaro ta'sirida harakat qilish va madaniyatlararo kompetentsiyasini oshirish uchun zarur vositalar bilan jihozlaydi (Hamza Alshenqeeti, 2019).

Turli xil malaka darajalariga moslashtirilgan til mashqlarini birlashtirish darslik dizaynining muhim jihati hisoblanadi. Darsliklar boshlang'ich, o'rta va yuqori darajali o'quvchilarga mo'ljallangan, har bir o'quvchining o'z tezligida rivojlanishini ta'minlovchi bir qator mashqlarni taklif qilishi kerak (Kazim Shan, 2020). Bunday mashqlarga talaffuz mashqlari, o'qishni tushunish bo'yicha topshiriqlar, grammatik mashqlar va nutq va tinglash amaliyoti imkoniyatlari kiradi. Turli xil mashqlar majmuasini taqdim etish orqali darsliklar o'quvchilarning turli xil o'rganish uslublarini o'z ichiga oladi va ularga har tomonlama tilni bilishni rivojlantirishga yordam beradi. Bu mashqlar nafaqat lingvistik tushunchalarni mustahkamlaydi, balki o'quvchilarni o'rganganlarini amaliy, real hayotda qo'llashga undaydi. Ushbu usul til ko'nikmalarini chuqurroq tushunish va saqlashga yordam beradi, natijada talabalarga ravonlikka erishishga yordam beradi.

Tilni o'zlashtirishni yaxshilash uchun multimedia vositalaridan foydalanish zamonaviy ta'lim sharoitlarida tobora keng tarqalgan. Videolar, audioyozuvlar va interaktiv dasturiy ta'minot kabi multimedia resurslari bir nechta sezgilarni jalb qilish va turli xil o'rganish uslublariga moslashish orqali o'rganish tajribasini sezilarli darajada boyitishi mumkin (Musa Nushi & Alireza Aghaei, 2024). Ushbu vositalar o'quvchilarga til ko'nikmalarini mashq qilishning dinamik va interaktiv usullarini taklif qiladi, darhol fikr-mulohazalarni taqdim etadi va o'z-o'zidan o'rganishga imkon beradi. Bundan tashqari, multimediyaga talabalarga tilni to'laqonli bilishni rivojlantirish uchun muhim bo'lgan haqiqiy tildan foydalanish va madaniy kontekstlarni ochib berishi mumkin (UNESCO, 2017). Multimediyani darslik va o'quv qo'llanmalariga integratsiyalash orqali o'qituvchilar nafaqat o'quvchilar e'tiborini tortadigan, balki ularning yangi til ko'nikmalarini egallash va saqlab qolish qobiliyatini oshiradigan yanada chuqurroq va samarali ta'lim muhitini yaratishi mumkin.

Mavzuga tegishli madaniy elementlar va an'analarni ta'kidlash chet ellik talabalar uchun darsliklarni yaratishda muhim tarkibiy qism hisoblanadi. Madaniy elementlarni birlashtirish nafaqat o'rganish tajribasini boyitadi, balki o'quvchilarga kontekstda tilni chuqurroq tushunishga yordam beradi (Sabine McKinnon, 2006). Darsliklar ushbu elementlarni turli xil muhitdagi talabalar uchun ochiq va mos keladigan tarzda taqdim etishi kerak. Bunday madaniy komponentlarni o'z ichiga olgan holda, o'qituvchilar materialning dolzarbligi va faolligini oshirishi mumkin, shu bilan til o'rganishga yanada yaxlit yondashuvni targ'ib qiladi.

Madaniy almashinuv va tushunishni rag'batlantiradigan tadbirlarni loyihalash til ta'limining muhim jihati bo'lib, uni darsliklarga samarali kiritish mumkin. Ushbu tadbirlar o'quvchilar maqsadli madaniyat haqida tushunchaga ega bo'lgan holda o'zlarining madaniy tajribalarini baham ko'rishlari mumkin bo'lgan interfaol ta'lim muhitini yaratishga qaratilgan bo'lishi kerak (Hamza Alshenqeeti, 2019). Masalan, talabalar o'rtasida o'zaro tushunish va hurmatni rivojlantirish uchun rolli o'yin mashqlari, madaniy mavzular bo'yicha muhokamalar va hamkorlikdagi loyihalar kiritilishi mumkin. Bunday tadbirlar nafaqat til bilimni oshiradi, balki madaniyatlararo kompetentsiyani ham rivojlantiradi, talabalarni globallashtirilgan dunyoda muvaffaqiyatli muloqot qilishga tayyorlaydi. Madaniy almashinuvga urg'u berib, darsliklar madaniy tafovutlarni bartaraf etishi va yanada inklyuziv ta'lim muhitini yaratishi mumkin (Michael BYRAM, Bella GRIBKOVA and Hugh STARKEY, 2002).

Turli madaniy istiqbollarni aks ettiruvchi amaliy tadqiqotlar va misollarni o'z ichiga olish chet ellik talabalar uchun o'quv materiallarini boyitishning yana bir strategiyasidir. Darsliklar turli madaniyatlarga oid real hayot stsenariylari va hikoyalarini taqdim etish orqali o'quvchilarga dunyo va ular o'rganayotgan til haqida kengroq ko'rinishga ega bo'lishi mumkin (Chandan Suman, 2023). Misol uchun amaliy topshiriqlar berilsa- mehmonlarni kutib olish, dasturxon tuzish, "mehmon kelgan uyga rizq kiradi" degan qadriyatni tushuntirish. Maqsad mehmondo'stlik va uning o'zbek madaniyatidagi o'rnini yoritib berish. Ushbu yondashuv o'quvchilarga tilning turli madaniy kontekstlarda qanday qo'llanilishini ko'rish va madaniy xilma-xillikning tildan foydalanishga ta'sirini tushunish imkonini beradi. Madaniy tafovutlar va o'xshashliklarni tasvirlashda amaliy tadqiqotlar ayniqsa samarali bo'lishi mumkin, talabalarga madaniyatlar o'rtasidagi muloqotning

nuanslarini tushunishga yordam beradi. Bunday misollar orqali darsliklar bugungi o'zaro bog'langan jamiyatda hal qiluvchi ko'nikmalar bo'lgan madaniy onglik va sezgirlikni oshirish vositasi bo'lib xizmat qilishi mumkin (Golonka, 2012).

Yoritilayotgan mavzu bo'yicha quyidagi maslahatlarni berish mumkin: Ko'p tilli lug'atlarni birlashtirish – Ko'p tilli lug'atlarni taqdim etish asosiy ta'lim tilini yaxshi bila olmaydigan chet ellik talabalar uchun zarur. Ushbu lug'atlar asosiy til va o'quvchilarning ona tillaridagi asosiy atama va iboralarni o'z ichiga olishi kerak. Ushbu yondashuv nafaqat tushunishga yordam beradi, balki so'z boyligini oshirishga yordam beradi. Misol uchun, fan bo'yicha darslik lug'atga ega bo'lishi mumkin, unda "fotosintez" kabi atamalar ingliz va talabalarning ona tillarida tushuntiriladi.

Madaniy kontekst va ma'lumotnomalarni joylashtirish- Madaniy kontekst va ma'lumotnomalarni o'z ichiga olgan holda o'quvchilarga materialni o'z tajribalari bilan bog'lash va uni chuqurroq tushunishga yordam beradi. Tushunchalarni tasvirlash uchun turli madaniyatlardan misollar, amaliy tadqiqotlar yoki hikoyalardan foydalaning. Masalan, tarixiy voqealarni muhokama qilayotganda, ko'proq global nuqtai nazarni taqdim etish uchun turli madaniyatlarning istiqbollari taqdim eting. Ushbu amaliyot tanqidiy fikrlashni rag'batlantiradi va o'quvchilarning turli madaniyatlar haqidagi tushunchalarini kengaytiradi.

Ko'rgazmali qo'llanmalar va infografikadan foydalaning – Diagrammalar, diagrammalar va infografika kabi ko'rgazmali qo'llanmalar til to'siqlarini engib o'tib, murakkab ma'lumotlarga kirishni osonlashtiradi. Ushbu vizual tasvirlar madaniy jihatdan sezgir va talabalarning kelib chiqishiga mos kelishiga ishonch hosil qiling. Misol uchun, oziq-ovqat xavfsizligi bo'yicha qo'llanmani yaratishda umume'tirof etilgan tasvirlar va piktogrammalardan foydalaning va turli millatdagi talabalarni chalkashtirib yuborishi mumkin bo'lgan madaniy belgilardan qoching.

Xulosa qiladigan bo'lsak chet ellik talabalar uchun lingvistik va madaniy komponentlarni o'z ichiga olgan darslik yaratish – ularning tilni puxta o'zlashtirishi va o'rganilayotgan til madaniyati bilan yaqindan tanishishi uchun muhim qadamdir. Bunday darsliklar talabalarni til va madaniyatning ajralmas bog'liqligini anglashga, madaniyatlararo muloqotda erkin va to'g'ri fikr bildirishga o'rgatadi. Lingvistik bilimlar bilan birga, madaniy boyliklar, urf-odatlar va qadriyatlarni o'rgatish, talabalar muloqot madaniyatini shakllantirishga yordam beradi. Shu orqali chet ellik talabalar nafaqat tilni, balki unga xos bo'lgan madaniyatni ham chuqurroq anglaydi va ularni boshqa madaniyatlar bilan solishtirib, yangi bilimlarga ega bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Michael BYRAM, Bella GRIBKOVA and Hugh STARKEY (2002) DEVELOPING THE INTERCULTURAL DIMENSION IN LANGUAGE TEACHING. Language Policy Division Directorate of School, Out-of-School and Higher Education DGIV Council of Europe, Strasbourg
2. Musa Nushi² & Alireza Aghaei (2024). Intercultural Representation in ELT Textbooks: The Case of Touchstone Series MEXTESOL Journal, Vol. 48, No. 1. from files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1420623.pdf
3. UNESCO (2017). *Making textbook content inclusive: a focus on religion*, from unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247337.local
4. Kazim Shah (2017). *Investigating Cultural Contents in English Language* (n.d.) retrieved November 15, 2024, from www.researchgate.net
5. Hamza Alshenqeeti (2019). EFL darsliklari va o'quvchilarida madaniyatning namoyon bo'lishi afzalligi Pedagogy Journal of English Language Teaching Volume 7, Number 2, December 2019 e-ISSN: 2580-1473; p-ISSN: 2338-882X osf.io/3z8hc/download/?format=pdf
6. Sabine McKinnon (2006). Principles of an internationalised curriculum. (n.d.) Global Perspectives Project, GCU LEAD from medialibrary.uantwerpen.be
7. Chandan Suman (2023). The Effective Integration of Multimedia in Foreign . Language Teaching DOI:[10.13140/RG.2.2.14985.42085](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.14985.42085) retrieve from www.researchgate.net

8. Golonka, E. et al. (2012). “Technologies for foreign language learning: a review of technology types and their effectiveness”, *Computer Assisted Language Learning*, Vol. 27/1, pp. 70-105, <https://doi.org/10.1080/09588221.2012.700315>.